

TIETOA RAHOITUSVÄLINEIDEN OMINAISUUKSISTA SEKÄ NIIHIN LIITTYVISTÄ RISKEISTÄ

1. Johdanto

Tähän asiakirjaan on koottu tietoa yleisimmistä rahoitusvälineistä ja niihin liittyvistä tyypillisimmistä riskeistä. Jäljempänä olevat tiedot rahoitusvälineistä ja niiden riskeistä eivät ole tyhjentäviä.

Sijoitustoimintaan liittyy aina taloudellinen riski. Historiallinen kehitys ei ole tae tulevasta kehityksestä. Tavoiteltu tuotto voi jäädä saamatta ja sijoitetun pääoman voi menettää osittain tai kokonaan. Tyypillisesti korkeaa tuottoa tavoitteleva sijoittaja joutuu hyväksymään myös sijoituskohteeseen liittyvän korkean riskin. Ennen sijoituspäätöksen tekemistä sijoittajan tulee aina perehtyä huolellisesti rahoitusvälineitä koskeviin ehtoihin, ominaisuuksiin ja niistä aiheutuviin velvollisuuksiin, ymmärtääkseen rahoitusvälineisiin liittyvät riskit ja mahdolliset vaikutukset sijoittajan taloudelliseen asemaan. Lisätietoja jäljempänä luetelluista sekä muista rahoitusvälineistä ja riskeistä saa pyydettäessä palveluntarjoajalta.

2. Keskeisimmät riskikäsitteet

Markkinariski

Riski siitä, että ne markkinat joilla sijoitus on, heikkenevät kokonaan tai osittain tai että on epäsuotuisa liike markkinoilla, joilla sijoitus on, aiheuttaen tappioita. Rahoitusvälineiden markkinariski aiheutuu markkinahintojen vaihtelusta. Markkinariskejä ovat korko-, osake-, valuutta- tai muu hintariski. Rahoitusvälineiden arvo voi nousta tai laskea tarjonnan ja kysynnän, sijoittajien kiinnostuksen ja kohde-etuutena olevien tai siihen liittyvien sijoitusten hintojen mukaan. Myös toimialoihin, poliittiseen ja taloudelliseen tilanteeseen liittyvillä tekijöillä voi olla vaikutusta. Markkinariski voi vaikuttaa rahoitusvälineen arvoon, olipa kyse koko markkinoiden muutoksesta tai vain sijoituskohtaisesta muutoksesta.

Luottoriski

Esimerkiksi rahoitusvälineen liikkeeseenlaskijan tai vastapuolen riittämättömästä maksukyvyystä aiheutuva riski. Liikkeeseenlaskija, takaaja tai vastapuoli ei esimerkiksi kykene maksamaan rahoitusvälineen pääomaa tai tuottoa sopimusehtojen mukaisesti sijoittajalle.

Volatiliteettiriski

Tarkoittaa rahoitusvälineen arvon heilahteluun liittyvää riskiä. Liittyy myös optiohinnoitteluun. Riski siitä, että kohde-etuuden markkinavolatiliteetti muuttuu epäsuotuisasti. Markkinavolatiliteetin epäsuotuisa muutos vaikuttaa option hintaan aiheuttaen tappioita.

Kurssiriski

Riski, että rahoitusvälineen kurssi/hinta liikkuu epäsuotuisasti aiheuttaen tappioita.

Veroriski

Riski siitä, että verosäännöt ja/tai verokannat ovat epäselvät tai että ne muuttuvat aiheuttaen epäsuotuisia veroseuraamuksia.

Valuutariski

Riski siitä, että se ulkomainen valuutta, johon omistus on sidottu, vaihtelee. Voi kasvattaa ulkomaisiin valuuttatransaktioihin ja johdannais- ja arvopaperitransaktioihin liittyviä voittoja tai tappioita.

Vipuvaikutusriski

Johdannaissopimuksen rakenne, joka aiheuttaa riskin siitä, että johdannaissopimuksen kohde-etuuden hintakehitys vaikuttaa suuresti johdannaissopimuksen kurssiin/hintaan. Jo pienikin vaihtelu kohde-etuuden arvossa saattaa johtaa suureen muutokseen johdannaissopimuksen kurssissa/hinnassa.

Lakiin liittyvä riski

Riski siitä, että sovellettavat lait ovat epäselvät tai että ne muuttuvat. Oikeudellinen riski on suurempi kehittyvillä markkinoilla, mutta se on olemassa aina markkinoista riippumatta.

Yhtiöön liittyvä riski

Riski siitä, että tietty yhtiö menestyy odotettua heikommin tai että sitä kohtaa kielteinen tapahtuma, jolloin yhtiöön liittyvien rahoitusvälineiden arvo heikkenee.

Alaan liittyvä riski

Riski siitä, että tietty ala menestyy odotettua heikommin tai että sitä kohtaa kielteinen tapahtuma, jolloin alan yhtiöihin liittyvien rahoitusvälineiden arvo heikkenee.

Likviditeettiriski

Riski siitä, että rahoitusvälinettä ei voi myydä tai ostaa tietyssä ajankohtana, koska sen vaihto on alhainen tai sille ei ole lainkaan jälkimarkkinoita.

Korkoriski

Korkoriski aiheutuu korkojen muutoksista. Korko voi laskea tai nousta. Riski siitä, että rahoitusväline, johon sijoitus on tehty menettää arvoaan, koska markkinakorko muuttuu. Korkoriski vaikuttaa joukkovelkakirjalainojen tai muun korkosijoituksen arvoon suuremmin kuin osakkeiden arvoon, joten se on merkittävä riski joukkovelkakirjalainoihin ja muihin korkoinstrumentteihin sijoittavalle.

Markkinoiden kehittyneisyyteen liittyvä riski

Kehittyville markkinoille tehtäviin sijoituksiin voi kohdistua kyseisten maiden markkinoille ominaisia riskejä. Erityisesti kehittyvillä markkinoilla läpinäkyvyys, tehokkuus, likviditeetti, markkinainfrastruktuuri, oikeusjärjestelmän luotettavuus ja lainsäädäntö ovat usein puutteellisia kehittyneisiin markkinoihin verrattuna, ja näiden syiden vuoksi voimakkaat markkinaliikkeet ovat mahdollisia.

3. ERÄISIIN RAHOITUSVÄLINEISIIN LIITTYVIÄ OMINAISUUKSIA JA TYYPILLISIMPIÄ RISKEJÄ

3.1 Osakkeet

Osake on osakeyhtiön liikkeeseen laskema oman pääomanehtoinen arvopaperi. Osakeyhtiön osakkeet antavat niiden omistajalle oikeuden osuuteen yhtiön osakepääomasta. Sijoittaja voi menettää koko osakkeisiin sijoittamansa pääoman, jos yhtiö joutuu konkurssiin. Osakesijoituksen tuotto muodostuu osingosta ja osakkeen arvonnoususta. Osakeyhtiöllä voi olla erilaisia osakesarjoja; jollakin osakesarjalla voi olla enemmän ääniä yhtiökokouksessa ja toiselle voidaan maksaa suurempi osinko. Yhtiö voi päättää myös olla maksamatta osinkoa esimerkiksi tietyinä vuonna huonon tuloksen vuoksi. Osakkeen arvo perustuu kulloinkin vallitsevaan näkemykseen osakkeen liikkeeseen laskeneen osakeyhtiön arvosta. Markkinoiden yleinen kehitys, suhdannevaihtelut, tekninen kehitys, lainsäädäntö, kilpailu ja muut vastaavat tekijät vaikuttavat siihen, millainen kysyntä yhtiön tuotteilla ja palveluilla tulevaisuudessa on. Osakeyhtiöitä on kahdentyyppisiä; julkisia ja yksityisiä. Vain julkisen osakeyhtiön osakkeilla käydään kauppaa pörssissä.

Osakesijoitusten tyypillisimpiä riskejä ovat osakkeiden hinnanvaihteluun liittyviä riskejä ovat markkinariski ja kaupankäynnin laajuuteen liittyvä riski (likviditeettiriski). Erityisesti listaamattomiin osakkeisiin voi liittyä likviditeettiriski. Osakkeiden hinnanvaihteluun vaikuttavat mm. yhtiön tulevaisuudennäkymät ja markkinoiden yleinen kehitys. Riskiin vaikuttaa yleisesti myös mm. yrityksen toimiala, lainsäädännön muutokset sekä mm. yrityksen liikkeeseen laskemien osakkeiden määrä ja omistuksen jakautuminen. Vieraan valuutan määräisten osakkeiden arvoon liittyy myös valuutariski. Lisäksi nk. kehittyvien markkinoiden osakkeisiin sijoittamista voidaan pitää muita osakesijoituksia riskipitoisempänä, sillä näille markkinoille voi olla tyypillistä vakiintumaton toimintaympäristö ja lainsäädäntö, poliittiset riskit, valuuttakurssien voimakkaat heilahtelut, vastapuoliriskit sekä osakemarkkinoiden alhaisempi likviditeetti. Yhtiö saatetaan esim. kansallistaa, jolloin omistaja voi menettää omistusoikeutensa.

Pörssilistatut osakkeet ovat tyypillisiä sijoituskohteita ammattimaisille ja ei-ammattimaisilla asiakkailla. Pörssilistatut osakkeet määritellään yksinkertaisiksi tuotteiksi. Listaamattomat osakkeet ovat monimutkaisia tuotteita, joihin liittyviä riskejä erityisesti ei-ammattimaisen asiakkaan voi olla hankala ymmärtää.

3.2 Optio-oikeudet

Osakkeisiin rinnastetaan myös osakeoptiot, jotka oikeuttavat optio-oikeuden haltijaa ostamaan (osto-optio) tai myymään (myyntioptio) yhtiön osaketta tietyn ajanjakson aikana etukäteen määrättyyn hintaan. Option ostohintaa kutsutaan preemioksi. Se kuvastaa option toteuttamisoikeuden hintaa silloin, kun optio tuottaa voittoa. Osto- ja myyntioptioiden ostaminen on vähemmän riskialtista kuin myyminen, sillä jos kohde-etuutena olevan arvopaperin arvo kehittyy negatiivisesti, option voi jättää toteuttamatta. Option hankkijan riski on, että ilman riskejä rajoittavia toimenpiteitä optio menettää

arvoaan tai on arvoton sulkemispäivänä. Suurin mahdollinen tappio rajoittuu preemioon ja välityspalkkioihin tai muihin transaktiomaksuihin. Optio-oikeuden hinta seuraa yleensä vastaavien optio-oikeuksien kohde-etuutena olevien osakkeiden tai indeksien kurssikehitystä, mutta niiden kurssivaihtelut voivat olla suurempia. Optio-oikeuden hintaan vaikuttaa myös osakkeen volatilitteetti ja optio-oikeuden jäljellä oleva juoksuaika. Optio-oikeuksien volatilitteetti on korkeampi kuin alla olevan osakkeen, johtuen pienemmästä sitoutuneesta pääomasta (ns. vipuvaikutus).

Optio-oikeudet ovat monimutkaisia tuotteita, joihin liittyviä riskejä erityisesti ei-ammattimaisen asiakkaan voi olla vaikea ymmärtää.

3.3. Korkoinstrumentit

Korkoa tuottavissa rahoitusvälineissä riski liittyy sijoituksen voimassaoloaikana mahdollisesti tapahtuvaan kurssimuutokseen (kurssiriski) markkinakorkojen muuttuessa. Toinen riskitekijä on, että liikkeeseenlaskija ei ehkä pysty maksamaan takaisin lainaa (luottoriski). Lainat, joiden takaisinmaksulle on asetettu täysi vakuus, sisältävät pienemmän riskin kuin vakuudettomat lainat. Yleisesti voidaan sanoa, että korkoa tuottavien välineiden tappioriski on pienempi kuin osakkeiden. Korkean luottoluokituksen omaavan liikkeeseenlaskijan liikkeeseen laskema korkoa tuottava rahoitusväline voi siten olla hyvä vaihtoehto sijoittajalle, joka haluaa minimoida riskin siitä, että sijoituspääoma menettää arvoaan. Erilaiset korkoinstrumentit voivat sopia hyvin lyhyen aikavälin säästämiseen. Myös pitkän aikavälin säästämässä, jossa pääomaa ei haluta vaarantaa, esimerkiksi eläkkeen kartuttamistarkoituksessa, ovat korkoa tuottavat sijoitukset erittäin tavallisia. Korkoa tuottavan sijoituksen haittapuoli on, että sen arvonnousu on yleisesti ottaen matala verrattuna esimerkiksi osakkeisiin. Esimerkkejä korkoa tuottavista sijoituksista ovat säästötilit, yksityiset obligaatiot ja korkorahastot.

Erilaiset korkoinstrumentit ovat tyypillisiä sijoituskohteita ammattimaisille ja ei-ammattimaisille asiakkaille riippuen yksittäisen tuotteen ominaispiirteistä. Jotkin korkoinstrumentit voidaan luokitella niiden ominaispiirteistä johtuen kuitenkin monimutkaisiksi tuotteiksi, joihin liittyviä riskejä erityisesti ei-ammattimaisen asiakkaan voi olla hankala ymmärtää.

3.3.1 Joukkovelkakirjalainat

Joukkovelkakirjalainat ovat julkisen sektorin, rahoituslaitoksien tai yritysten liikkeeseen laskemia velkasitoumuksia, joilla hankitaan pitkäaikaista rahoitusta. Laina-ajat vaihtelevat yleensä kolmesta vuodesta ylöspäin. Joukkovelkakirjalaina voi olla kiinteä- tai vaihtuvakorkoinen, mutta myös nollakorkoinen. Joukkovelkakirjan arvo määritellään niiden kassavirtojen nykyarvojen kautta. Kassavirrat muodostuvat kuponkikoroista ja lainan pääoman takaisinmaksuista. Poikkeuksia tästä ovat esimerkiksi nollakuponkilainat, joista ei makseta korkoa, mutta jotka myydään alennuksella.

Vaihtovelkakirjalaina on joukkovelkakirjalaina, jonka haltijalla on oikeus vaihtaa omistamansa velkakirjat liikkeeseen laskijan osakkeisiin ennalta sovitulla vaihtosuhteella. Vaihtovelkakirjalainassa yhdistyy lainan korkotuotto ja mahdollisuus

joko lainapääoman palautukseen tai osakkeen arvonnousun hyödyntämiseen. Vaihtovelkakirjalaina on monimutkainen tuote.

Debentuurilaina on joukkovelkakirjalaina, joka on liikkeellelaskijan konkurssitilassa etuoikeudeltaan huonommassa asemassa kuin liikkeellelaskijan muut sitoumukset. Tavallista lainaa suuremman riskin ja huonomman likviditeetin vuoksi debentuurilainalle maksetaan yleisesti parempaa korkoa kuin muille joukkovelkakirjalainoille.

Joukkovelkakirjalainaan tavallisesti liittyvät riskit ovat korkoriski ja luottoriski. Joukkovelkakirjalainan arvo määräytyy markkinoilla vallitsevan tuottovaatimuksen eli diskonttokoron mukaisesti. Ulkomaisiin joukkovelkakirjalainoihin voi liittyä myös valuuttariskiä. On myös mahdollista, ettei lainalle muodostu laina-aikana jatkuvaa päivittäistä jälkimarkkinaa. Joukkovelkakirjalainoissa on sekä vähemmän että enemmän riskipitoisempia sijoituskohteita. Alhaisinta korkoa maksetaan valtion joukkovelkakirjalainoista, koska niitä pidetään lähes riskittöminä. Mitä enemmän riskiä lainan takaisinmaksuun liittyy, sitä enemmän liikkeeseenlaskijan on yleensä maksettava korkoa sijoittajalle.

3.3.2 Rahamarkkinainstrumentit

Rahamarkkinainstrumentit ovat vieraan pääoman ehtoisia instrumentteja, joilla yhteisöt hakevat rahoitusmarkkinoilta lyhytaikaista rahoitusta. Rahamarkkinainstrumenttien laina-aika on korkeintaan 12 kuukautta. Rahamarkkinainstrumentteihin luetaan valtionvelkasitoumukset, sijoitustodistukset, yritystodistukset, kuntatodistukset ja ECP:t (Euro Commercial Paper).

Rahamarkkinainstrumentit ovat pääsääntöisesti nollakorkoisia todistuksia, jonka haltijalle liikkeeseenlaskija maksaa todistukseen merkittynä eräpäivänä nimellisarvon. Nollakorkoisten rahamarkkinasijoitusten tuotto muodostuu hankintahinnan ja nimellisarvon erotuksena. Sopimuksen voi tarvittaessa myydä jälkimarkkinoilla.

Rahamarkkinainstrumentteihin liittyy kaksi tyyppillistä riskiä. Toinen on korkotason vaihtelusta ja instrumentin maturiteetista eli laina-ajasta johtuva riski (korkoriski), ja toinen liikkeeseenlaskijan / talletuksensaajan maksukykyyn liittyvä riski (luottoriski). Luottoriskin merkitys korostuu korkoinstrumenteissa, joissa liikkeeseenlaskijan luottoluokitus on alhainen.

3.4 Sijoitusrahastot

Rahoitusvälineisiin ja niiden yhdistelmiin voidaan tehdä sijoituksia suorien sijoitusten lisäksi useimmiten myös sijoitusrahastojen kautta. Sijoitusrahastoa voidaan kuvata salkuksi, jossa on erilaisia rahoitusvälineitä, esimerkiksi osakkeita ja obligaatioita. Rahaston omistavat yhdessä kaikki rahastossa säästävät osakkaat ja sitä hallinnoi rahastoyhtiö. Sijoitusrahastoa hoitava rahastoyhtiö kerää yksityishenkilöiden ja yhteisöjen varoja yhteen ja sijoittaa ne useisiin eri rahoitusvälineisiin, jotka muodostavat sijoitusrahaston.

Sijoitusrahastot (niin kutsutut ”UCITS rahastot”) voidaan jakaa eri tyypeihin sen perusteella millaisiin rahoitusvälineisiin rahasto sijoittaa. Rahasto voi sijoittaa esimerkiksi osakkeisiin (osakerahasto), korkoinstrumentteihin (korkorahasto) tai niiden yhdistelmiin (sekarahasto). Rahasto voi sijoittaa myös toiseen rahastoon (rahasto-osuusrahasto).

Rahaston säännöistä ilmenevät rahaston sijoitustoiminnan tavoitteet ja rajoitukset. Sijoitusrahasto sijoittaa rahasto-osuuksien myynnistä saamansa varat rahaston säännöissä ilmaistua sijoitusstrategiaa noudattaen. Useimmat sijoitusrahastot noudattavat sijoituspolitiikassaan riskin hajauttamista koskevia periaatteita. Eräät rahastot kuitenkin poikkeavat näistä periaatteista, jolloin niitä kutsutaan erikoissijoitusrahastoiksi.

Voitonjakoon perustuvan jaottelun mukaan sijoitusrahastot jaetaan rahastoihin, jotka jakavat voittoa vuosittain sekä kasvurahastoihin, joissa voitto kasvattaa rahasto-osuuden arvoa. Samassa rahastossa voi olla sekä tuotto- että kasvuosuuksia. Rahaston riskitaso riippuu rahaston sijoitusstrategiasta ja siten sijoituskohteista. Sijoitettavien varojen hajauttaminen useampaan kuin yhteen toisistaan riippumattomaan sijoituskohteeseen pienentää rahaston kokonaisriskiä suhteessa yksittäiseen sijoituskohteeseen. Rahaston riskiin vaikuttaa myös omaisuusluokka, johon rahasto sijoittaa. Korkeampi riskitaso on esimerkiksi pelkästään osakemarkkinoille sijoittavilla rahastoilla verrattuna korkorahastoihin ja yhdistelmärahaston riskitaso vaihtelee osake- ja korkosijoitusten suhteen perusteella. Rahastot ovat pääsääntöisesti likvidejä päivittäin, mutta rahastojen likvidiyyttä voi olla rajoitettu rahaston säännöissä esimerkiksi poikkeuksellisten markkinatilanteiden varalta rahasto-osuudenomistajien edun vuoksi tai rahaston harjoittaman sijoituspolitiikan vuoksi. Sen lisäksi erikoissijoitusrahastojen osuuksien lunastukset voivat olla mahdollisia vain tiettyinä ajankohtina esim. kerran kuukaudessa tai harvemmin. Vieraan valuutan määräisten rahastojen arvoon vaikuttavat myös valuuttakurssimuutokset.

Rahastoyhtiön on lunastettava rahasto-osuudet sijoittajalta vaadittaessa. Sijoitusrahaston varoista peritään sen toimintaan liittyvät kulut, kuten hallinnointi- ja säilytyspalkkiot, joiden suuruus vaihtelee rahastosta riippuen, ja ne yksilöidään yksinkertaistetussa rahastoesitteessä.

Erilaiset sijoitusrahastot ovat tyyppisiä sijoituskohteita ei-ammattimaisille ja ammattimaisille asiakkaille yksittäisen tuotteen ominaispiirteistä riippuen. Jotkin sijoitusrahastot voivat olla monimutkaisia, joihin liittyviä riskejä erityisesti ei-ammattimaisen asiakkaan voi olla hankala ymmärtää.

3.4.1. Vaihtoehtoiset sijoitusrahastot (”AIF”)

Markkinoilla on olemassa myös erilaisia vaihtoehtoisia rahastoja, kuten esimerkiksi kiinteistö, hedge- ja pääomarahastoja. Vaihtoehtoiset rahastot voivat sijoittaa lähes mihin tahansa, sillä niiden sijoitustoimintaa ei ole säännelty. Sen sijaan vaihtoehtoisen sijoitusrahaston hoitajan toimintaa ja tiedonantovelvollisuutta sijoittajille ja viranomaisille on säännelty.

Kiinteistörahastot sijoittavat nimensä mukaisesti kiinteistöihin. Hedge-rahastot taas ovat erikoissijoitusrahastoja, jotka ottavat usein suurempia riskejä kuin UCITS-rahastot. Ne käyttävät esimerkiksi riskialttiimpia tekniikoita, kuten lainanottoa, lyhyeksimyntiä, velkavivun käyttöä, vaihtosopimuksia ja johdannaisia, ja pyrkivät siten saavuttamaan merkittävää tuottoa sijoituksille.

Vaihtoehtoiset rahastot ovat monimutkaisia tuotteita, joihin liittyviä riskejä erityisesti ei-ammattimaisen asiakkaan voi olla hankala ymmärtää. Erilaisiin vaihtoehtoihin rahastoihin voivat yksittäisestä tuotteesta riippuen sijoittaa ammattimaiset ja ei-ammattimaiset asiakkaat.

3.5. Pörssilistatut rahastot ja muut pörssinoteeratut tuotteet

On olemassa myös pörssinoteerattuja rahastoja (Exchange Traded Fund, ETF). ETF:t muistuttavat tavallisia sijoitusrahastoja, mutta niitä voidaan ostaa osakkeiden tapaan pörseistä. ETF-sijoittamiseen liittyvät riskit ovat lähtökohtaisesti samat kuin muussa kansainvälisessä rahastosijoittamisessa. ETF:t seuraavat yleensä jotakin indeksiä, joten ne eivät valitse itse sijoituskohteitaan vaan sijoittavat varat markkinan koostumusta kuvastavan indeksin mukaisesti. ETF:t voivat myös sijoittaa johdannaisiin, joiden arvo määräytyy jonkin valitun indeksin mukaisesti. Tarjolla on passiivisia ja aktiivisia ETF:iä sekä nykyisin myös moniin eri omaisuusluokkiin sijoittavia tuotteita. ETF:iin liittyvät riskit voivat vaihdella sijoituskohteiden mukaan. Esimerkiksi hyödykkeisiin ja kehittyville markkinoille sijoittaviin ETF:iin voi liittyä volatiliiteettiriski, joukkovelkakirjoihin sijoittaviin korkoriski sekä yleisesti ETF:iin voi liittyä likviditeettiriski.

Pörssilistattuihin rahastoihin tyypillisesti sijoittavat ei-ammattimaiset ja ammattimaiset asiakkaat yksittäisen tuotteen ominaispiirteitä riippuen.

Muita pörssinoteerattuja tuotteita ovat pörssinoteeratut velkakirjat (Exchange Traded Note, ETN) ja pörssinoteeratut raaka-aineet (Exchange Traded Commodities, ETC). Tällaiset tuotteet ovat rakenteeltaan velkakirjoja eikä niiden toiminnassa täten tarvitse noudattaa sijoitusrahaston hajautus- ja vakuussäännöksiä. Täten sijoittajan asema voi olla markkinahäiriön tai liikkeeseenlaskijan maksukyvyttömyyden yhteydessä heikompi ETF-sijoittajaan verrattuna. Tällaisiin tuotteisiin voi liittyä niiden rakenteen vuoksi esimerkiksi liikkeeseenlaskija- tai vastapuoliriski.

Muut pörssilistatut tuotteet ovat tyypillisesti monimutkaisia tuotteita, joihin liittyviä riskejä erityisesti ei-ammattimaisen asiakkaan voi olla vaikea ymmärtää.

3.6. Johdannaiset

Johdannaissopimuksella tarkoitetaan sopimusta, jonka arvo riippuu sopimuksen kohde-etuuden arvon muutoksista, hintavaihtelusta, korkotason vaihtelusta, sopimuksen erääntymisajasta tai muusta johdannaisten arvoon vaikuttavasta tekijästä. Johdannaissopimuksen kohde-etuutena voi olla esimerkiksi osake, valuutta, korko, hyödyke, luottoriski, indeksi tai tällaisen kohde-etuuden hinnan kehitystä kuvaava tunnusluku. Johdannaisinstrumenttien voimassaoloaika vaihtelee hyvin lyhyestä useisiin vuosiin. Yleisimpiä johdannaisia ovat optiot, termiinit, futuurit, vaihtosopimukset

ja näiden yhdistelmät. Johdannais sopimukset voivat olla vakioituja tai vakioimattomia (OTC-johdannaiset).

Johdannaisia käytetään yleisimmin muiden sijoitusten suojaamiseen ja taloudellisilta riskeiltä suojautumiseen. Johdannaisinstrumenttien voimassaoloaika vaihtelee hyvin lyhyestä useisiin vuosiin. Johdannais sopimuksen lopullinen tuotto riippuu valitun kohde-etuuden kehityksestä. Johdannaisinstrumentin tuottoon vaikuttavat myös muut sopimuksen ehdoissa mahdollisesti mainitut tekijät sekä mahdollisen vaadittavan vakuuden asettamiseen liittyvät kustannukset.

Johdannais sopimuksista voi tyypistä riippuen aiheutua asiakkaalle muita taloudellisia sitoumuksia tai velvoitteita kuin hankintakustannus, ja hankintaan voi liittyä vakuusvaatimus tai muita velvoitteita. Johdannais sopimuksen arvo voi muuttua nopeasti ja voimakkaasti, jolloin mahdollinen vakuusvaje voidaan joutua kattamaan lisävakuuksilla. Vakuus voidaan myös joutua realisoimaan.

Koska johdannaiset ovat kohde-etuutta koskevia sopimuksia, kohde-etuuksiin liittyvät riskit ja niistä aiheutuvat hinnanvaihtelut vaikuttavat suoraan johdannaisten arvoon. Johdannais sopimukseen liittyvät tyypilliset riskit ovat kohde-etuuden arvon liittyvä markkinariski vastapuolen maksukyvyttömyydestä johtuva luottoriski, vipuvaikutusriski sekä vieraan valuutan määräisiin johdannaisten arvoon liittyvä valuutariski. Yksittäisen johdannais sopimuksen ehdot voivat olla sellaisia, että voitto-/tappiomahdollisuus voi kasvaa hyvin suureksi. Tappioriski voi tietyissä strategioissa muodostua teoriassa rajattomaksi.

Johdannaiset ovat monimutkaisia tuotteita, joihin liittyviä riskejä erityisesti ei-ammattimaisen asiakkaan voi olla vaikea ymmärtää. Johdannaisiin sijoittavat tyypillisesti kokeneet tai ammattimaiset asiakkaat.

3.7. Warrantit

Warrantti on arvopaperistettu johdannainen, jolla käydään kauppaa pörssissä. Warrantin kohde-etuutena voi olla esim. osake, indeksi, hyödyke tai valuutta.

Ostowarrantti antaa oikeuden ostaa ja myyntiwarrantti oikeuden myydä kohde- etuuden tietynä päivänä tiettyyn hintaan. Mikäli warrantilla on eräpäivänään arvoa, sijoittaja saa vastaavan summan joko rahana tai arvo-osuuksina. Eurooppalainen warrantti toteutetaan päättymispäivänä. Amerikkalaisessa warrantissa taas sijoittaja voi vaatia toteutusta milloin tahansa voimassaoloaikana.

Warranttien kaupankäynnissä keskeisessä osassa on warrantin liikkeeseenlaskijan antama markkinatakaus. Markkinatakauksessa liikkeeseenlaskija voi sitoutua antamaan warrantille osto- ja myyntinoteerauksen. Markkinatakauksen ehdot on kuvattu warranttia koskevassa esitteessä ja takauksen ehdot voivat vaihdella huomattavasti riippuen liikkeeseenlaskijasta ja warrantista.

Warrantti voi eräpäivänään olla arvoton, ja silloin sijoittaja menettää sijoituksensa. Ostowarrantti eräänä arvottomana, jos kohde-etuuden arvo on eräpäivänä warrantin

toteutushintaa alhaisempi. Myyntiwarrantti puolestaan eräännyy arvottomana, jos kohde-etuuden arvo on eräpäivänä warrantin toteutushintaa korkeampi. Tyypillisimpiä warranteihin liittyviä riskejä ovat markkinariski, vipuvaikutusriski, luottoriski ja valuuttariski.

Warrantit ovat monimutkaisia tuotteita, joihin liittyviä riskejä erityisesti ei-ammattimaisen asiakkaan voi olla vaikea ymmärtää.

3.8. Strukturoidut tuotteet

Strukturoituja tuotteita on hyvin monia variaatioita. Strukturoidulla tuotteella tarkoitetaan usein joukkovelkakirjalaina, jonka tuottorakenne on tavallista joukkovelkakirjalainaa monimutkaisempi ja saattaa hankaloittaa velkakirjan vertaamista muihin sijoitusvaihtoehtoihin. Tuottorakenne saattaa sisältää vipuvaikutuksia, kuten esimerkiksi johdannaisia, jotka merkitsevät, että jo pienillä kohde-etuuksien kehityksen muutoksilla voi olla suuri vaikutus velkakirjan arvoon ja tuottoon. Laina tuotto voi olla sidottu osakkeen tai rahaston kurssikehitykseen, osake- tai rahastoindeksiin, valuuttaan tai valuuttakoriin, raaka-aineeseen tai raaka-aineindeksiin, luottojohdannaiseen tai sidottu johonkin vastaavaan kohde-etuuteen tai niiden yhdistelmään. Vastaavan sijoituksen historiallinen kehitys ei ole tae tulevasta tuotosta, ja tiettyjen kohde-etuuksien historiallisesta kehityksestä ei ole edes tietoa.

Tietyistä kohde-etuuksista, kuten esim. joistakin hedge-rahastoista tai niistä muodostuvista indekseistä, saadaan rajallisesti tietoa, koska niiden virallinen päätöskurssi julkaistaan normaalia harvemmin. Velkakirjan arvon ja kohde-etuuden kehityksen yhteys tai niiden välinen muutos ei ole aina lineaarinen vaan tuottorakenne ja indeksiluku määräävät, miten suureen osaan kehityksestä sijoittaja pääsee mukaan. Sijoittajan riskinä oleva summa on normaalia suurempi sellaisissa strukturoiduissa tuotteissa, jotka merkitään tai ostetaan ylikurssiin. Tämä tarkoittaa sitä, että sijoittaja maksaa nimellisarvoa suuremman summan Tällöin on olemassa riski, että sijoittaja saa takaisin vain nimellisarvon ja menettää maksamansa ylikurssin.

Jos liikkeeseenlaskijalle on annettu oikeus lunastaa velkakirjat ennenaikaisesti takaisin, hän voi käyttää tätä oikeuttaan varsinkin, jos jälleen rahoituskustannukset ovat liikkeeseenlaskijalle pienemmät kuin velkakirjojen korko. Tällöin sijoittajalla ei ole ehkä mahdollista uudelleen sijoittaa lunastussummaa sellaisella efektiivisellä korolla, joka vastaa velkakirjojen tuottoa.

Jos lainaehdoissa mainitaan, että lainalla on huonompi etuoikeus yhtiön varoihin kuin muilla sitoumuksilla, on kyseessä debentuuri.

Mikäli liikkeeseenlaskija joutuu maksukyvyttömyyteen tai menee konkurssiin, on velkakirjanhaltijalla yhtäläinen oikeus yhtiön varoihin kuin muilla vastaavien vakuudettomien saatavien velkojilla, mutta sijoitus ei ole talletussuojan piirissä. Sijoittajan tulee arvioida liikkeeseenlaskijan takaisinmaksukyky yhtenä elementtinä lainaa merkittäessä.

Indeksilainat ovat yleensä pääomaturvattuja, jolloin liikkeeseenlaskija sitoutuu

eräpäivänä maksamaan takaisin lainan nimellisarvon. Joissakin tuotteissa on myös mahdollista menettää sijoitettu pääoma kokonaan tai osittain. Liikkeeseenlaskijalla voi olla oikeus laina-aikana eräännyttää laina tiettyjen ehtojen täytyessä, jolloin takaisinmaksettava määrä voi olla nimellisarvoa pienempi. Strukturoidut tuotteet voivat olla myös määräaikaista, jolloin niiden luovuttamiseen kesken sijoitusajan voi olla rajoituksia tai niihin voi liittyä likviditeettiriski. Suomessa joukkovelkakirjalainoilla ei ole toimivia jälkimarkkinoita, vaikka ne olisivatkin pörssilistattuja, vaan takaisinostohinnan antaa liikkeeseenlaskija.

Strukturoidut tuotteet ovat monimutkaisia tuotteita, joihin liittyviä riskejä erityisesti ei-ammattimaisen asiakkaan voi olla vaikea ymmärtää. Strukturoituihin tuotteisiin voivat tyypillisesti sijoittaa ei-ammattimaiset ja ammattimaiset asiakkaat riippuen yksittäisen tuotteen ominaispiirteistä.

4. SIJOITUSSTRATEGIOIHIN LIITTYVÄT RISKIT

Erilaisiin sijoitusstrategioihin liittyvät riskit ovat sidonnaisia strategiassa hyödynnettäviin rahoitusvälineisiin ja niihin liittyviin riskeihin. Tyypillisesti korkeaa tuottoa tavoitteleva sijoittaja joutuu hyväksymään myös sijoitusstrategiaan liittyvän korkeamman riskin.

Sijoitusstrategian kokonaisriskiin ja todennäköisyyteen saavuttaa asetettu sijoitustavoite vaikuttaa valittu painotus eri omaisuusluokkien välillä. Eri omaisuusluokkien osuuksia strategiassa muuttamalla voidaan tyypillisesti vaikuttaa myös strategian kokonaisriskiin. Korkoinstrumentteihin liittyy tyypillisesti matalampi riski kuin osakkeisiin, mutta korkoinstrumenttien tuotto-odotus on matalampi kuin osakkeiden. Osakepainon lisääminen sijoitusstrategiassa lisää yleistä strategian kokonaisriskiä sekä kasvattaa tuotto-odotusta. Vastaavasti strategian korkopainon lisääminen pienentää tuotto-odotusta, mutta vähentää sijoitusstrategian kokonaisriskiä. Hajautus, esimerkiksi sijoitusten maantieteellinen hajautus, omaisuusluokan sisällä vähentää tiettyyn omaisuusluokkaan kohdistuvaa kokonaisriskiä.